

CUMHURİYET DÖNEMİ EĞİTİM TARİHİMİZDE I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASI (17 – 23 TEMMUZ 1939) ve UYGULAMALARI

Sait DİNÇ*

A. I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASININ TOPLANMASI

Eğitim ve öğretim, insan ve toplum hayatının en önemli aşamalarından biri, toplumun geleceğini şekillendiren en önemli unsur ve modern devletlerin siyasi, iktisadi ve sosyal gelişmesini sağlayacak itici gücüdür. Modern devletler geleceklerini yönlendirmek için eğitim ve öğretim kurumlarını düzenleme, ilkelerini belirleme, kontrol altına alma ve planlama zorunluluğuyla karşı karşıya kalmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti de bir modern devlet olmanın gereği olarak eğitim ve öğretimi anayasasında da ifade ederek kamu görevi olarak üstlenmiştir. Tanzimat Döneminden itibaren Türk Eğitim Sistemi bir düzenleme, planlama ve hukuki altyapısını oluşturma sürecine girmiştir. Osmanlı Eğitim Sisteminin son dönemlerinde iyice belirginleşen çok başlı, denetimsiz ve plansız eğitim uygulamaları Osmanlı yıkılış sürecinde de etkili olmuştur. Osmanlı eğitimcileri zaman zaman eğitim planlaması yapmaya çalıştılsa da sistem bu konuda başarılı olmalarına imkan vermemiştir. Osmanlı Eğitim Sisteminin olumsuzlukları özellikle İttihat ve Terakki Döneminde bir düzelme sürecine girdiyse de iç ve dıştaki yoğun siyasi ortam bu süreci engellemiştir.

Osmanlı Eğitim Sisteminin olumsuzluklarını devralan Cumhuriyetin yöneticileri ve eğitimcileri geçmişteki tecrübelerin ışığında

---

* Çukurova Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, Okutmanı

eğitim ve ğretim kurumlarının mutlaka düzenlenmesi gereğini kavramışlardır. Eğitimin temel ilkeleri olarak milli, merkezizetçi ve laik bir eğitimi kabul etmişlerdir. Eğitimin uygulamalarını da Milli Eğitim Bakanlığına bırakmışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı cumhuriyetin kuruluşundan itibaren eğitimle ilgili önemli sorunlarla karşılaşmış, bu sorunları zözmek amacıyla kendi kurumu içinde önemli teşkilatlar oluşturmuştur. Bu teşkilatların içinde en önemlilerinden birisi de Milli Eğitimin planlanması, program, müfredat ve periyodik hedeflerin belirlendiği siyasi otoritenin dışında eğitimcilerin katıldığı, fikir ve düşüncelerinin ifade edildiğini Milli Eğitim Bakanlığının danışma organı olan Milli Eğitim şurasıdır. **22 Haziran 1933 tarih ve 2287** sayılı kanunla hukuki statüsüne kavuşan ve Milli Eğitim Merkez Teşkilatının daimi bir kurumu haline gelen Milli Eğitim şurası eğitim tarihimizde önemli gelişmelere imza atmıştır. Günümüze kadar on yedi kez toplanmış olan Milli Eğitim şurasının ilgili kanun gereğince önceden belirlenen gündemlerle toplanması, bu süre içinde eğer yeni bir gündem maddesi oluşursa bunun da şuranın gündemine eklenmesiyle toplantısını belirlenen tarihte yapması gerekmektedir. Milli Eğitim şura toplantılarının başkanı Milli Eğitim Bakanıdır.

Milli Eğitim şurası kanunda belirtilen konumu gereğince bir danışma ve bir planlama kurumu özelliğini taşımaktadır. Komisyonda hazırlanan raporlar ve önergeler genel kurulda onaylanır veya değiştirilir. Onaylanan kararlar şura kararı olarak Milli Eğitim Bakanlığına tavsiye mahiyetinde iletilir. Milli Eğitim Bakanlığı alınan kararları uygular ya da hkmete öneri olarak sunar. Bu açıdan Milli Eğitim şurasında alınan kararların uygulamaları bakanlığın gayreti ve hkmetlerin konuya yaklaşımı oranında gerçekleşmektedir. 1939 yılında ilk kez yapılan **I. Milli Eğitim şurası**, Eğitim ve ğretim tarihimizde ilk olması itibariyle önemli bir yer tutar. Bu şuranın toplanmasından önce MEB'nin bu ihtiyacı *Heyet-i İlmiye Toplantıları* veya Bakanlığın ilgili kurumlarının yaptıkları

planlama toplantıları ile bu döneme kadar giderilmiştir. Ancak bu toplantı ve faaliyetlerde Milli Eğitim Şûrası kadar geniş katılım ve temsil olamamıştır.

Atatürk'ün vefatından sonra İsmet İnönü dönemi başlamış ve İnönü tek parti döneminin sonuna kadar devlet yönetiminde mutlak otorite olmuştur. İnönü “*Milli Şef*” olarak yönetime geçtikten sonra Milli Eğitim Bakanlığına kendisine yakınlığıyla bilinen Hasan Ali Yücel'i getirmiştir.

Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanı olarak 8 yıl görevde kalmış ve bu özelliğiyle de en uzun süre görevde kalan Milli Eğitim Bakanı unvanıyla önemli yenilikleri yapma imkânı bulmuştur.¹ İlk iki Milli Eğitim Şûrası da onun döneminde yapılmış, II. Dünya Savaşı yıllarını da kapsayan bu dönemde C.H.P. ve hükümetten her türlü desteği görmüştür. Hasan Ali Yücel* döneminde eğitim anlayışında “*Hümanizm*”e yaklaşım başlamış, eğitimde “iyi yurttaş” yetiştirilmesine paralel olarak “*Toplumsal Eğitim ve Köye Yönelik Eğitim*” hareketi hızlandırılmıştır. C.H.P.'nin eğitim politikası bu dönemde “*eğitim ve öğretimin salt okuma olarak değil, toplumun kalkındırılması, laikliğin yaygınlaştırılması ve kitleye mal edilmesine*” yönelmiştir.² 1937 ve 1950 arasında Milli Eğitimi ve Hükümet programlarının önemli bölümlerini bu konu ve özellikle Köy Enstitüleri konusu meşgul etmiştir.³

*Hasan Ali Yücel, I. ve II. Milli Eğitim Şûralarının toplanması sırasında Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmış ve dönemin eğitim ve öğretim faaliyetlerine damgasını vurmuştur. Eğitimci kökenli olması itibari ile birçok eğitim ve öğretim sorununu dönemselsel olarak başarılı olarak çözen, bundan eğitim ve öğretime katkıları yüksek olan bir bakan olarak tarihe geçmiştir. Kendi dönemindeki hükümetlerle ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ile uyumlu olarak çalışması sayesinde icraatlarında başarılı olmasını sağlamıştır.

¹ Bkz. Hasan Ali Yücel hakkında, *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*, Ankara 1987, s. 623 – 629; Erdoğan Başar, *Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920 – 1960)*, MEB Yayınları, İstanbul, 2004, s. 337 – 339

² Cavit Binbaşoğlu, *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri (Tarihsel Bir Çerçeve)*, İzmir 1993, s. 19

³ Bkz. Dönemin Hükümet Programları hakkında, Selçuk Kantarcıoğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*, Ankara 1998, s. 36 – 45

Hasan Ali Yücel aynı zamanda hem kendi döneminde hem de daha sonraları yaptıkları icraatlarla en çok eleştirilen bakan olarak ta eğitim ve siyasi tarihimize geçmiştir. Özellikle Köy Enstitülerinin kuruluş ve faaliyetleri eleştirilen ve gündemden düşmeyen temel konu olmuştur. Zamanımızda bile birçok siyasal tartışma ve karşıtlıkların temel konularından birisinin bu konu olması Bakan Hasan Ali Yücel'e haklı bir ün kazandırmıştır. Yedi yıl, Yedi ay dokuz gün gibi uzun bir süre ve kesintisiz bakanlık yapmıştır. Çok partili siyasal sisteme geçişten sonrada özellikle Demokrat partinin CHP'ye yöneltilen şiddetli eleştirilenleri nedeniyle CHP sosyal ve ekonomik politikalarında değişiklik yapma gereği duymuş ve eleştirileri noktalarından biri haline gelen bakan Hasan Ali Yücel kabine değişikliği sırasında görevinden alınmıştır. Yücelin kısa özgeçmişine bakarsak; Yücel 1897'de İstanbul'da doğmuş olup aslen Giresun Görelelidir. Dedesi posta nazırı Hasan Efendi, babası maliye memuru ve posta telgraf müfettişi Ali Rıza Bey, annesi Neyire Hanımdır. Hasan Ali Yücel, ilköğretimini mahalle mektebinde, ortaöğrenimini Vefa Lisesinde tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olmuştur.

İzmir Öğretmen Okulunda öğretmen olarak memuriyete başlayan Yücel, bir sürede Kuleli Askerî Lisesinde edebiyat öğretmeni olarak görev yapmıştır. Yücel, Mustafa Necati Bey'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde Bakanlık Müfettişliğine atanmıştır. Bu görevi sürdürürken Avrupa'da öğrenim görmekte olan Türk Öğrencilerin müfettişliğine gönderilmiştir. Paris'te bir yıl çalıştıktan sonra yurda dönmüş ve Gazi Eğitim Enstitüsünün Müdürlüğüne getirilmiştir. Bir süre sonrada Maarif Vekâleti Orta Tedrisat Umum Müdürlüğüne getirilmiştir. 1935'de yapılan seçimlerde CHP milletvekili olarak İzmir'den T.B.M.M.'ne girmiştir. Yücel değişik zamanlarda Türk Ocağı, Halk Evleri, Türk Dil ve Tarih Kurumunun genel merkez üyeliklerinde de bulunmuştur. Yücel milletvekili seçilmeden önce İstanbul Gazetelerinde **"Pazartesi Sohbetleri"** başlığı altında günlük yazılarda yazmıştır.

1946 yılından itibaren Demokrat parti tarafından siyasal iktidara karşı yöneltilen eleştiriler arasında MEB faaliyetleri de önemli bir yer tutmuştur. Eleştirilerden bir bölümü bizzat Hasan Ali Yücelin kendisine yönelik olarak yapılmıştır. Özellikle Fevzi Çakmak'ın kapalı, DP İstanbul İl başkanı Kenan Öner'in ise açıktan Yücel'i **"komünizmi himaye eden bakan"** olarak suçlamaları ve buna karşılık Yücel'in yargı yoluna başvurarak itham sahiplerinin ispata davet etmeleri istemi ile açtığı davalar sırasında karşılıklı suçlamalar, Türk Eğitim Tarihi ve Yücel içinde olumsuz bir dönem olmuştur. Bu gelişmeler Hasan Ali Yüceli oldukça yıpratmıştır. Her ne kadar Yücel açmış olduğu davalarda kendine yöneltilen suçlamalardan aklanmışsa da, yargılama sürecinde geçen olaylar, onun ruhsal yapısında ciddi yıkımlara yol açmıştır. Bunun sonucu olarak faal siyasi yaşamdan çekilmiş ve yaşamının geri kalan bölümünü sessizlik içinde tamamlamıştır. Yücel, bu sessizlik döneminde de bir süre Türkiye İş Bankası Yayın Müdürlüğü yapmış ve 1961 yılında UNESCO kuruluna katılmıştır. Hasan Ali Yücel 26 Şubat 1961 tarihinde saat 12.20'de konuk bulunduğu Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlamın evinde geçirdiği kalp krizi sonrası yaşamını yitirmiştir. Ölümü Türkiye'de geniş yankı bulmuş, gazetelerde ölümü üzerine yazılar yazılarak birçok yönü ile ilgili açıklamalarda yer almıştır. **28 Şubat 1961** tarihli **Milliyet** Gazetesinde Çetin Altan onun hakkındaki **"Hasan Ali Yücel"** başlıklı köşe yazısında; **"onun Türkiye'de tam olarak anlaşılamadığı, onun çalışmalarının yeterince kavranılmadığı ve kendi parti arkadaşlarının bile onun hakkında hak etmediği yakıştırmalarda bulduklarını"** dile getirmiştir. Bu görüşe kanıt olarak ta Falih Rıfkı'dan bir şöyle bir aktarma yapmıştır; **".. Oysa gene Falih Rıfkı'nın bir yazısında öğrendiğimize göre O**

Saffet Arıkan'ın gözünde güzel sesiyle İnönü'nün annesine Kur'an okuduğu için gericiydi..”

Hasan Ali Yücel, gerek eğitim ve kültür, gerekse de güncel ve edebî konularda önemli eserler yazmış, Cumhuriyet tarihinin ender bakanlarından birisidir. Eserlerinin yanında çeviri ve makaleleriyle de bu ününü hak etmiştir. Bu eserlerden başlıcalar şunlardır; *Türk Edebiyatı Numuneleri(1926), Ruhîyat Alfabesi(Çeviri), Mevlana Rubaileri, Bir Dehanın Romanı, Goethe(1932), Fransa'da Teftiş Teşkilatı, Fransa Kültür İşleri, Türk Edebiyatına Toplu Bakış, Bir Türk Hekimi ve Eseri, Dönen Ses, Pazartesi Konuşmaları(1937), Türkiye'de Ortaöğretim, Mantık Dersleri, Yurttaşlık Bilgisi, Allah Bir, Hürriyete Doğru, İyi İnsan İyi Vatandaş, Davam, Davam ve Sonuçları, Felsefe Dersleri, Sanat Muhasebeleri, Candide(Voltaire'den Çeviri)*

İcraatları; Bakan olmasından itibaren gerek kendi dönemi öncesi projeleri tamamlama biçiminde gerekse de yeni uygulamalar şeklinde çok önemli icraatlar Hasan Ali Yücel tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk Olarak 2287 Sayılı Milli Eğitim Bakanlığı Merkez teşkilatı düzenleyen kanunda değişiklikler yapılarak bazı maddeleri de değiştirilerek düzenlemelere gidilmiştir. Bakanlık Teşkilatının genişlemesine paralel olarak 2773 ve 3225 sayılı kanunlarla bu değişiklikler gerçekleştirilmiştir. 22. 09. 1941 tarih ve “ 4113 sayılı kanunun 3225 sayılı kanunla tadil edilen 1inci maddesinin değiştirilmesine dair kanun”la bakanlığın örgütsel yapısı yeni bir şekle sokulmuştur. 2273 sayılı kanunla “*Maarif Vekâleti*”nin adı “*Kültür Bakanlığı*”na dönüştürülmüştür. 3225 sayılı kanunla yapılan değişiklikle de Kültür Bakanlığı adına dokunulmamıştır. 4113 sayılı kanunda ise eskiye dönülmüş ve bakanlığın adı “*Maarif Vekilliği*” olarak değişmiştir. 3225 sayılı kanunla banklığın merkez birim ve dairelerin adlarında da değişiklikler yapılmış ve yine 2287 sayılı kanunun diline dönülmüştür.

4113 sayılı kanunla gelen en önemli yenilik Mesleki ve Teknik öğretimle ilgili işlere bakmak üzere bakanlık merkez örgütünde “ *Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı*”nın kurulmasıdır. 14. 08. 1942 tarih ve 4304 sayılı “ *Mesleki ve teknik Okullar Açılması ve Mevcutlarının Büyütülmesi*” adlı kanunla da mesleki ve teknik öğretimdeki fiziki büyüme hızlanmıştır. Ayrıca bu dönemde mesleki ve teknik eleman ihtiyacı arttığı için mesleki ve teknik öğretime ayrılan kaynaklar önemli oranda arttırılmıştır. Mesleki ve Teknik Eğitim Müsteşarlığının kurulması Yücel'in önemli bir icraatı olup Mesleki ve Teknik Öğretimin yapılanmasını düzenlemiştir. 1945 yılında da 14. 05. 1945 tarih ve 4737 sayılı kanunla 2287 sayılı kanunun 26. maddesi değiştirilerek “*Maarif Vekâleti*”nin adı “*Milli Eğitim Bakanlığı*”na dönüştürülmüştür. Aynı kanunla bakanlık müfettişlerinin atama özellikleri ve şartları düzenlenmiştir. Yücel'in en önemli icraatlarından biriside 19. 06. 1942 “*Köy İlkokulları ve Enstitüleri Teşkilat*” kanunudur. Bu kanunla köylerdeki öğretim kurumları bir düzene sokulmuştur. 15. 04 1942 tarih ve 4204 sayılı kanunla Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine bağlı bir “*Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü*” kurulmuştur. Ayrıca 17. 09. 1943 tarihinde kabul edilen “*Ankara da Bir Fen Fakültesi Kurulması Hakkında Kanun*” la Ankara ilk Fen Fakültesi kurulmuştur. 22. 09. 1941 tarihli 4121 sayılı kanunla Nafia Vekilliğine bağlı bulunan Yüksek Mühendis Okulu Maarif Vekilliğine devredilmiştir. 12. 07. 1944 tarih ve 4619 sayılı kanunla *İstanbul Teknik Üniversitesi* kurulmuştur.

Hasan Ali Yücel döneminin kuşkusuz en önemli icraatlarından birisi de 13. 06. 1946 tarih ve 4936 sayılı “*Üniversite Kanunu*” dur. Bu kanunun çıkması ile Yükseköğretim kurumları hukuki açıdan ayrıntılı biçimde temel esaslara bağlanmıştır. Fakülte, enstitü, yüksekokul ve bilimsel kurumlardan oluşmuş, özerkliği ve tüzel kişiliği olan yüksek bilim, araştırma ve öğretim birliği olarak tanımlanan Üniversitenin kurulması, görevleri, yönetimi, çeşitli organları,

denetimi, öğretim elemanları, diğer personelle ilgili birçok konu 4936 sayılı kanunla hukuki esaslara bağlanmış ve dönemin önemli bir reformu olarak Eğitim ve Öğretim tarihimize geçmiştir.

Hasan Ali Yücel Türk Kültür Hayatına da Maarif Vekilliği sırasında katkılarda bulunmuştur. Batı ve Dünya klasiklerini Türkiye'ye kazandırmıştır. Göreve başladığının beşinci ayı içinde "*Birinci Neşriyat Kongresi*"ni(02. 02. 1939) toplamış ve bu kongrede, Türk ve Dünya Klasiklerinin Türkçeye çevrilerek yayınlanması kararı alınmıştır. Alınan karar hemen uygulanmaya konulmuş, Maarif Vekâletinde "*Tercüme Bürosu*" kurulmuştur. 1941 yılından başlayarak "*Dünya Edebiyatından Tercüme*" adı altında kitapların yayınlanmasına başlanmıştır. Babilce, Hintçe, Macarca ve Rusçaya kadar birçok dilden eser çevrilerek 1946'ya kadar yaklaşık 500 eser yayınlanmıştır. Ayrıca lise edebiyat öğretimine yardımcı olması için *Hamlet*, *Cimri* gibi klasik eserler dizisi de yayınlanmıştır. Yücel'in zamanında birçok ansiklopedi, sözlük, vb. eserler de yayınlanarak kültür hayatımıza katılmıştır. Onu dönemdeki bu tür eserler arasında; *İslâm Ansiklopedisi*(yt: 1940), *İnönü – Türk Ansiklopedisi*(yt. 1943), *Türkçe -Fransızca Sözlük*(yt. 1944), *Hukuk Lügati*(yt. 1944), *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*(yt. 1945) gibi temel kaynak eserler bulunmaktadır. Yine Yücel döneminde süreli dergi ve kültür içerikli dergiler dönemin eğitim ve kültür hayatında köklü bir yer edinmişlerdir. Önemli dergiler şunlardır; *İlköğretim Dergisi*(yt. 1939), *Mesleki ve Teknik Öğretim Dergisi*(yt. 1939), *Tebliğler Dergisi*(yt. 1939), *Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*(yt. 1939), *Güzel Sanatlar Dergisi*(yt. 1939), *Kültür Bakanlığı Dergisi*(yt. 1940), *Tarih Vesikaları Dergisi*(yt. 1941), *Tercüme Dergisi*(yt. 1943), *Ev ve Kadın Dergisi*(yt. 1943), *Köy Enstitüleri Dergisi*(yt. 1945)

Bu dönemde Milli Eğitimin Danışma ve Planlama organı olarak görev üstlenen Milli Eğitim Şûrası ilk toplantısını yapmıştır.⁴ 22.06.1933 tarih ve 2287 sayılı *Maarif Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun'un* 3, 4, 5 ve 6. maddeleri Milli Eğitim Şûrasının amaç, görev ve statüsünü belirlemiştir;⁵

"10 Haziran 1933, Kanun No: 2287

Madde 3 – Maarif Şûrası Cumhuriyet Maarifinin terbiye ve tedrisata taalluk eden işlerinde Talim ve Terbiye Dairesince hazırlanacak nizamname, talimatname, program ve esaslara Şûra azası tarafından bu mevzular etrafında yapılacak

---

⁴ Sait Dinç, *Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları*(1923 – 1960), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1999, s. 24

⁵ *Düster, III. Tertip, Cilt 14/2*, s. 1459 – 1460

teklifleri tetkik ederek bir karara bağlar. Maarif Şûrasının kararları Maarif Vekilinin tasdikiyle katileşir.

Madde 4 – Maarif Şûrası şu zatlardan tereküp eder;

- 1- Maarif Müsteşarı*
- 2- Milli Talim ve Terbiye Dairesi Reis ve Azaları*
- 3- Darülfünun Emini ve Darülfünun her fakültesi ile Güzel Sanatlar Akademisin her şubesinden ve Maarif Vekâletine bağlı yüksek mekteplerin muallim meclislerince seçilecek birer müderris ve muallim*
- 4- Tedrisat umum müdürleri ve kütüphaneler, müzeler müdürleriyle mektep müzesi müdürü*
- 5- Müfettişlerce kendi aralarından seçecekleri iki müfettiş*
- 6- Maarif Müdürlerinden Vekâletçe seçilecek iki zat*
- 7- Her lise ile muallim mekteplerinin muallim meclislerince gösterilecek birer namzetten Vekâletçe seçilecek üç zat*
- 8- Maarif Müdürlerince gösterilecek birer namzet arasından Vekâletçe seçilecek iki ilk tedrisat müfettiş ve üç ilk mektep muallimi*
- 9- İhtisaslarından istifade olunmak üzere Vekâletçe davet olunacak yedi zat Şuraya seçki ile gelen zatlardan her üç senede bir seçilirler. Şuranın reisi Maarif Vekilidir.*

Madde 5- Maarif Şûrası üç senede bir toplanır. Ancak lüzumu halinde Maarif Vekili Şurayı fevkalade toplantıya davet edebilir.

Madde 6- Maarif Şûrasının ruznamesi Vekâletçe hazırlanarak toplantıdan en az bir yıl evvel azaya bildirilir.”

Maarif Şûrasının üç yılda bir toplanması gerekirken ilk toplantı 17 – 29 Temmuz 1939 tarihlerinde yapıldı. Maarif Şûrasının gecikmesinin sebebini Hasan Ali Yücel I. Maarif Şûrası açılış konuşmasında; “1933’ten sonra Milli Eğitimin İhtisas sahasının genişlediği planlamanın da ilgili

bölümde yapıldığı için bu zamana kadar gecikmiş olduğunu” ifade etmiştir.⁶ I. Maarif Şûrası, Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde yapılmış davetler kanun gereğince daha önceden katılacak üyelere gönderilmiştir. Şuraya 52 asil 86 danışman üye olmak üzere 138 üye katılmıştır.⁷ İlgili kanuna göre şurada rey sahibi olanlar asil üyelerdir, diğer üyeler ihtisas olanlarında danışman olarak görev almışlardır. Şûranın gündemleri Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından önceden tespit edilmiştir. Şûra gündem maddeleri şu şekilde belirlenmiştir;⁸

1- Cumhuriyet Maarifinin Plan ve Esasları

2- Muhtelif Öğretim Derecelerindeki Müesseselere Ait Talimatnamelerin Tetkiki

3- Bütün Müfredat Programlarının Tetkiki

4- Şura üyelerinin Teklif ve Dilekleri

I. Milli Eğitim Şûrası 17 Temmuz 1939’da Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü’nde toplandı ve Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in açılış konuşmasıyla çalışmalarına başladı. Maarif Şûrası belirlenen program doğrultusunda 8 komisyona ayrıldı. Komisyonlar şunlardır;

1- Plan komisyonu

2- İlköğretim talimatnameleri ve müfredat programları komisyonu

3- a. Ortaöğretim Talimatnameleri Komisyonu

b. Ortaöğretim Müfredat Programları Komisyonu

4- a. Ticaret Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu

b. Erkek Sanat ve Yapı Usta Okulları Talimatnameleri ve Müfredat Programları Komisyonu

---

⁶ M.E.B., *Birinci Maarif Şûrası(Çalışma Programı, Konuşmalar, Lahikalar)*, İstanbul 1991, s. 3 - 6

⁷ Bkz. Şuraya katılan üyeler için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 36 – 41(Makalenin sonunda I. Milli Eğitim Şûrasına Katılan bütün üyelerin isim ve unvanları verilmiştir.)

⁸ M.E.B., *a.g.e.*, s. 13 - 14

- c. Kız Enstitüleri, Erkek Terzilik ve Akşam Kız Sanat Okulları Talimatname ve Müfredat Programları Komisyonu
- 5- a. Ankara ve İstanbul Üniversiteleri, Siyasal Bilgiler Okulu, Yüksek Öğretmen Okulu ve Gazi Terbiye Enstitüsü Esas ve Talebe Kabul Talimatnameleri Komisyonu
- b. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesiyle İstanbul Üniversitesi Fakülteleri, Gazi Terbiye Enstitüsü Şubeleri Tedrisat ve İmtihan Talimatnameleri Komisyonu (Asistanlık, Doçentlik ve Doktora Talimatnameleri dâhildir)
- 6- Neşriyat Komisyonu
- 7- Beden Terbiyesi ve Spor Komisyonu
- 8- Dilekler Komisyonu

Yoğun bir programla başlayan Şûra çalışmaları Bakan Hasan Ali Yücel'in konuşmasıyla başladı. Hasan Ali Yücel uzun süren açılış konuşmasında şûranın önemi, ilköğretim, ortaöğretim ve yüksek öğretimdeki meseleler ve şuradan çıkacak kararların bakanlık ve hükümet tarafından mutlaka icra edileceğini ifade etmiştir;⁹

“... Şimdiye kadar vekilliğimiz her fırsatta ve geniş ölçüde faydalandığı vukuf ve ihtisasınız, bu toplantıda isabetli karar ve tedbirler almaya bizi sevk edeceğinden şüphe etmiyorum. Salahiyet ve isabetle ileri süreceğiniz mütalaaları hürmetle telakki etmeyi vekilliğimiz kendisine en mühim bir vazife bilir. Müzakerelerinizde hiçbir mütalaanızın, irfan ve vicdanınızdan başka hiçbir kayıt ile tahdide tabi olmadığını tebarüz ettirmek isterim. Düşününüz, söyleyiniz, yapalım. Bu

---

⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 20

imkânın zımnında ki yüksek vazife ve mesuliyeti hepiniz takdir buyurursunuz.

Maarif Şûrası sadece bir formalitenin ifası için toplanmış değildir. Sizden her mesele hakkında vekâletçe alınmış kararların olduğu gibi tasdikini değil; her meseleyi yeniden tetkik ve mütalaa ederek bizi aydınlatmanızı rica ediyorum. Bu hususta bütün teşkilat emrinize, bütün dosya ve vesikalar tetkikinize hazırdır. Hepinize verimli çalışmalar ve bunda muvaffakiyetler dilerim.”

Bakan aynı konuşmasında köy enstitüleri ve öğretmen yetiştirilmesinin, köye yönelik eğitim ve öğretim faaliyetlerinin hızlandırılacağına işaretlerini vermiş ve gelecekte hem eğitim öğretim politikasını hem de siyasetçilerin iç politikadaki temel konularından biri olacak olan Köy Eğitimi ve Köy Enstitülerinin temel yapısı hakkında da hem kendi bakanlığının hem de şahsi planlarını açıklamış olması da dikkat çekmektedir;¹⁰

“ Hükümetin icraat programının teferruatıyla Büyük Kurultayı yormak istemem. Fakat bir iki noktayı başlıca mesele olarak Büyük Kurultayın huzuruna arz etmek isterim. Önümüzdeki senelerde nüfusumuzun çoğunu teşkil eden köylümüzün gerek tahsil, gerek geçim hususunda seviyesini yükseltmeği başlıca hedef tutacağız. Bu hususta elde edeceğimiz neticelere, çok ehemmiyet ve kıymet veriyoruz.

Kat’i olarak inanıyoruz ki köylümüzün tahsilini ve maişetini daha yüksek bir dereceye vardırıdığımız gün, milletimizin her sahada kudreti, bugün güç tasavvur olunacak kadar yüksek ve heybetli olacaktır.

Hakikatin en belîğ ve en veciz ifadesi olan bu yüksek direktifi maarif sahasında tahakkuk ettirmek sizin, bizim, hepimizin milli borcu ve milli şerefimizdir.

---

¹⁰ M.E.B., a.g.e., s. 6 - 10

Arkadaşlar,

İlk Öğretimin köylere girmesi yolunda ilk yapılacak iş, realiteyi olduğu gibi görmek, onun apaçık gösterdiği vaziyetten ümitsizliğe düşmeksizin icap eden tedbirleri almak ve tatbik etmektir. Köy Hayatının kendine mahsus şartlarını göz önünde bulundurmadan köyde eğitim işini şehir hayatına kıyas ederek tanzim etmenin sakatlığını, tecrübe bize filî surette göstermiştir.

Köy öğretmenini; köyde doğmuş, büyümüş, köy hayat şartlarını yakından duymuş gençler arasından seçip köy hayat şartlarının canlı olarak yaşadığı öğretmen okullarında yetiştirmeyi prensip olarak ele almış bulunuyoruz. Bu prensibe göre iki seneden beri muhterem selefîm Saffet Arıkan'ın himmetiyle kurmuş olduğumuz köy öğretmen okulları, köy öğretmenliği davasını en iyi surette epeyce mesafe kat etmiş bulunmaktadır. Bu öğretmen okullarından yetişecek öğretmenleriz, köy bünyesinde asırlardan beri ibram ettiği halde ancak Cumhuriyet devrinde zaruretini duyurduğu kalkınma hareketinin yorulmaz ve idealist yapıcıları olacaktır. ”¹¹

Açılıştan sonra 8 komisyon 18, 19, 20, 21 Temmuz 1939 tarihlerinde kendilerine verilen konular hakkında komisyon çalışmaları yaparak raporlar hazırlamışlardır.

B. I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASININ GENEL KURUL ÇALIŞMALARI

18 Temmuz 1939'da başlayan komisyon çalışmalarının sonunda 22 Temmuz 1939'da yeniden genel kurul toplanmıştır. Şûra çalışma tüzüğüne göre, her komisyon raporunun genel kurulda okunması ve görüşüldükten sonra oylanması gerekiyordu. 22 Temmuz 1933 tarihinde saat 10'da

---

¹¹ M.E.B, *a.g.e.*, s. 7

başlayan oturumda başkan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel ile ilk önce Şûraya gelen kutlama telgrafları ve Şûranın gönderdiği mesajları okumuş ve genel kurulu bilgilendirmiştir.¹² Genel kurul çalışmalarına daha sonra Yükseköğretim Komisyonu Raporunun okunmasıyla devam edilmiştir. Bir hafta süren genel kurulda komisyonlardan gelen toplam 39 rapor okunmuş ve genel kurulda raporlar üzerinde görüş ve eleştirilerle, tadilatlarla ilişkin öneriler yapılmıştır. Bu raporlar ve komisyonlardan alınan görüşler reye sunularak kabul edilmiş ve Şûra kararı olarak Milli Eğitim Bakanlığına iletilmiştir.¹³

1. Yüksek Öğretim Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Yükseköğretim meseleleri, I. Milli Eğitim Şûrasında gündemin en önemli konularından birini teşkil etmiştir. 1930'lardan itibaren gelişen yüksekokul ve üniversitelere ait talimatname, tüzük, müfredat ve projeler üzerinde dağınıklık ve planlama eksikliklerinin bakanlık tarafından şûraya getirildiği, yükseköğretimde görev alan akademisyenlerden görüşlerin alınması zorunluluğunun ortaya çıktığı görülmektedir. Yükseköğretim komisyonu 14 tali komisyona ayrılarak 24 rapor hazırlamış ve genel kurula sunulmuştur. Bu itibarla I. Maarif Şûrasına sunulan raporların %61,5'i yükseköğretim komisyonuna aittir.

Yükseköğretim komisyonu; başkan İstanbul Üniversitesi Rektörü Cemil Bilsel raportör İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Profesörü Akil Muhtar Özden olmak üzere 23 kişiden oluşmuştur. Çoğunluğu öğretim üyeleri olan komisyonda 2 tane de Alman asıllı profesör bulunmaktadır.¹⁴ Yükseköğretim komisyonu değişik üniversite, fakülte, yüksekokul, enstitülere ait talimatnameler, müfredat programları ve sorunlar tetkik

---

¹² *A.g.e.*, s. 25 - 28

¹³ Dinç. *a.g.e.*, s. 28

¹⁴ Bkz. Yükseköğretim Komisyon üyeleri için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 28 - 29

edilmiştir.¹⁵ Bu konulara bağılı olarak hazırlanan Yükseköğretim komisyonuna ait rapor 9 ana başlık altında toplanarak hazırlanmıştır. Ayrıca 20'ye yakın talimatnameler ve müfredatlara ait tali raporlar okunduktan sonra birleştirilerek genel kurula sunulmuştur. 10 sayfalık rapor 9 bölümü kapsar,¹⁶

- 1- Yüksek Öğretimin Hedefleri
- 2- Yüksek Öğretimin Umumi Meseleleri
- 3- Anadili ve Terimler
- 4- Neşriyat ve İlmi Araştırmalar
- 5- Talebe Seviyesi ve Yabancı Dil Meselesi
- 6- Talebe Kesafeti
- 7- Beden Terbiyesi
- 8- Halk Eğitimi
- 9- İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi, İstanbul Üniversitesi Talebe Talimatnamesi, Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Esas Talimatnamesi.

Raporun ilk bölümünde yüksek öğretimin hedefleri olarak; **“Üniversitelerin gayesi iyi müşahede, iyi tetkik ve tecrübe, doğru düşünme kabiliyetine haiz ve ilmi metotları refleks haline getirmiş bir zihniyete mücehhez, yüksek bir idealin heyecanına tabi olarak tekâmül yolunda ileri atılan ahlaklı, seciyeli, ilim, meslek ve sanat adamları yetiştirmeye çalışmaktır.”** şeklinde açıklanmış, üniversite ve yüksekokulların aynı gayeye yönelik olmalarının gerekliliği vurgulanmıştır. Yükseköğretimin maddi durumu bölümünde ise 1939 yılında son haliyle üniversite ve yüksekokullardaki öğrenci-öğretmen ve

---

¹⁵ Bkz. Yükseköğretim Komisyonunun tetkik ettiği konular, M.E.B., *a.g.e.*, s. 30 - 31

¹⁶ M.E.B., *a.g.e.*, s. 491 - 500 (Lahika No:1)

öğrencilerin yıllık giderlerine ait istatistik rakamlar verilmiştir. 1939 yılı itibariyle bakanlıktan alınan istatistikler şöyledir;¹⁷

Gazi Terbiye Enstitüsünde 6,7, Siyasal Bilgiler Okulunda 10, Güzel Sanatlar Akademisinde 5,5, Mühendis Mektebinde 6,7, Deniz Ticaret Mektebinde 4 talebeye 1 öğretmen ve üniversitede ise 33 talebeye 1 öğretmen düşmektedir. Öğrencilerin yıllık maliyeti ise Gazi Terbiye Enstitüsünde talebe başına 680 ve buna kurs talebeleri katılırsa 435 lira, Güzel Sanatlar Akademisinde 485 lira, Siyasal Bilgiler Okulunda 714 lira, Yüksek Mühendis Okulunda 1289 lira ve Yüksek Ziraat Enstitülerinde 1883 ve üniversitede 260 lira; talebe başına ortalama maliyet ise 250 liradır.

Raporun Yükseköğretimin umumi meseleleri bölümünde ise; lise öğretmenlerinin üniversiteye hoca olmalarının şeklinin Maarif Vekâletince bir düzenlemeye tabi olmasını, üniversite ve yüksek okullarda görev yapan öğretim üyelerinin akademik kariyerlerinin düzenlenmesi gerektiği, yüksek öğretimin okullarının farklı bir kariyere sahip olduğu, üniversite ve yüksek okulların kariyer ve terfi derecelerinin düzenlenmesi, bazı yüksek okul ve enstitülere ek bütçe verilerek profesör ve doçentlerin buralara atanması gerektiği ve yabancı öğretim üyelerinin statülerine ait düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca üniversite ve yüksek okulların yaptığı bilimsel yayınların özellikle ülkenin ihtiyaçlarına yönelik olarak artırılması tavsiye edilmiştir.

Raporun öğrencilerle ilgili bölümünde; öğrencinin seviyesinin ve yabancı dil bilgilerinin yüksek olmasının temel şartının iyi bir lise tahsili görmüş olmasına bağlanmış, dil derslerinin yoğunluğunun artırılması ve imtihanın muhakkak yapılmasının gerektiği, üniversite ve yüksek okullara bu durumda yığılma olacağı ve fiziği kapasitenin bu talebi karşılamayacağını belirtilmiştir. Buna örnek olarak da “*ülkenin yıllık 40 –*

---

¹⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s. 494

50 arası üniversiteli kimyagere ihtiyacı varken 400 kimya öğrencisinin mezun olma durumunda olduğu” gerçeği gösterilmiştir. Tıp fakültelerinde teçhizat ve bina yetersizliği olduğu buna karşılık ihtiyaçtan fazla talebe alındığı, üniversitelere ihtiyaçtan fazla talebe alınmaması, imtihanların eleme usulüne göre yapılması önerilmiştir. Ayrıca üniversitelerin sürekli konferanslar vermesi, halk evleriyle temas içinde Üniversite Haftaları düzenlenmesi istenmiştir.

Genel Kurulda Yükseköğretim raporu üzerinde görüşler ve tartışmalar özellikle yükseköğretimin maddi imkân farklılıkları, fiziki yapının yetersizliği, üniversite akademik kariyerlerin statüleri ve sorunları üzerinde yoğunlaşmıştır.¹⁸ Yüksek Ticaret Mektebi Profesörü Vehbi Sarıdal öğrencilere ayrılan farklı ödeneklerin eğitim eşitliğine aykırı olduğunu belirterek; *“Demek ki devletimiz bir kısım talebesinin hem maişetini temin ediyor, onları hem yediyor, hem de mükemmel tahsil vasıtalarıyla okutuyor, bir kısım talebesini ise bundan mahrum bırakıyor. Ben bu şayan-ı dikkat noktaya muhterem şûranın bilhassa el koymasını rica ediyorum.”*¹⁹

Maarif Vekilliği Teftiş Heyeti Reisi Cevat Dursunoğlu da; *“Yüksekokulların liselerden, liselerin ortaokullardan, onların da ilkokullardan şikâyetçi bir yapıda olduklarını, şûranın bir şikâyet yeri değil bir çözüm yeri olduğu, talebeyi şikâyet etmenin doğru olmayacağını, yükseköğretim müesseselerinin bir sonraki şuraya kadar bu tür teknik meseleleri çözmesi gerektiği”* şeklinde görüş bildirmiştir.²⁰ İstanbul Üniversitesi profesörlerinden Fahrettin Kerim Gökay ise; *“Akademik atamalarda tayin usulünün Osmanlı’dan kalan bir gelenek olduğunu, ilim adamlarında üniversitelere alınmasını, bazı profesörlerin unvanlarını reklâm aracı olarak kullandıklarını, ayrıca üniversitelerde özellikle*

---

¹⁸ Dinç, *a.g.e.*, s. 31

¹⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 31

²⁰ *A.g.e.*, s. 38 - 39

doçentlerin araştırma yapmak için yasal ve ekonomik imkânlarının sağlanması önemli olduğunu, bakanlığın özellikle liselerde etraflı bir ders programıyla öğrenciyi yüksekokula hazırlaması gerektiğini"²¹ açıklamıştır.

Yükseköğretim komisyon raporu görüşülürken profesörlerden gelen taleplerin başında aylıklarının yükseltilmesi olmuştur. Türkçe lisanının düzeltilmesi, Türkçe terimlere önem verilmesi diğer taleplerin başında gelmiştir.²² Öğrencilerin sayıları konusunda farklı görüşler dile getirilmiştir. Bunlardan biri olarak Prof. Dr. Akil Muhtar Özden; *"Bina ve teçhizat yetersizliğinden dolayı kimya ve tıp fakültelerinde öğrenci sınırlandırılmasını"* talep ederken Yüksek Ticaret Mektebi Profesörü Vehbi Sarıdal bu görüşe katıldığını ifade etmiş, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Akıl Hastalıkları profesörü Fahrettin Kerim Gökay ise *"Sınırlandırma doğru olmaz, bunun yerine özellikle başta tıp fakültesi olmak üzere üniversitelerin çoğaltılmasını, Sovyetlerin devlet politikası olarak üniversitelerini çoğalttığını ve bugün dünyada en çok üniversitesi olan devlet olduğu"*²³ ifadesiyle karşı görüş bildirmiştir.

Bu konuşmaların sonrasında komisyon raporları oylamaya sunulmuş kabul edilmiştir. Daha sonra yine yükseköğretime ait olan diğer raporlarda okunmuş ve reye sunulmuş önemli itirazlar olmaksızın kabul edilmiştir. 24 Temmuz 1939'daki oturumlarda devam eden yükseköğretim komisyonunun raporlarıyla ilgili görüşmelerde özellikle *"Yüksek Öğretmen Okulu Müdürünün Müessese Hakkındaki Raporu"* üzerine bazı görüşler ileri sürülmüştür.²⁴ Pertevniyal Lisesi edebiyat öğretmeni Tevfik Ararat; *"Yüksek Öğretmen Okulu Şuranın en önemli noktasıdır, çünkü eğitimin en önemli unsuru olan öğretmenin yetiştirildiği yerdir. Fakat*

---

²¹ MEB, *a.g.e.*, s. 39 - 43

²² *A.g.e.*, s. 61 - 65

²³ *A.g.e.*, s. 82 - 83

²⁴ Bkz. Rapor için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 611 - 618 (Lahika No: 24)

Yüksek Öğretmen Okulunun adını yıllardır duymadığımıza şahidiz. Bu müessese adı duyulmayan kenarda kalmış bir varlıktır. Orta öğretmen meselesi mevzu bahis olduğu zaman Gazi Terbiye Enstitüsü ön plandadır. Gazi Terbiye Enstitüsünün bu mevzudaki hizmetlerini elbette şükranla yâd etmek lazımdır; fakat bu memleketin esas ihtiyacı için asla kâfi değildir. Gerekir ki hakiki kıymette yüksek kalitede birinci sınıf adam yetiştirme davası asıl Yüksek Öğretmen Okuluyla halledilsin. Memleketin münevverleri arasında bile bir Yüksek Öğretmen Okulu olduğunu bilmeyenler çoktur. Çünkü adı duyulmamaktadır.”²⁵ İfadesiyle bu okula gereken önemin verilmesini istemiştir. Aynı konuda Ankara Maarif Müdürü Rahmi Vidinel; “... Yüksek Öğretmen Okulu birçok değerli devlet adamı yetiştirmiştir, hatta Maarif Vekilimiz bu okul mezunudur. Bu açıdan raporda istenen talepler yerine getirilmelidir, ayrıca mutlaka bu okul için tatbikat mektebi açılmalıdır.” önerisini getirmiştir. İstanbul Amerikan Kız Koleji öğretmenlerinden Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu; “Lise öğretmenlerinin ilmi ve branş bilgilerinin yanında pedagojik bilgilere sahip olması gerekir. Lise öğretmenleri üniversitelerde pedagojik eğitimden geçirilmelidir. Nasıl tayyare ve tank idare etmek bir teknik istiyorsa, insanları okutmak, kafalarını değiştirmek tekâmül ettirmek de bir tekniktir ve ikisi arasında hiçbir fark yoktur. O halde pedagoglar tarafından pedagojik şartlara, pedagojik tekniklere göre Yüksek Muallim Mektebi talebesinin pedagojik formasyonu yapılmalıdır. Ben bu formasyonun eksik olduğuna kâiniyim. Zaten kabil olduğunu tasarruf ettik, bunun için formasyon işinde her fedakarlığı göstermeliyiz. Maddi ve manevi ne lazımsa yapmalıyız. Nasıl ki bir bahçıvan yalnız mektepte okumakla bahçıvanlık yapamazsa, yüz sene Ziraat Enstitüsünde ziraat tahsil eden bir genç de ileride bir mısır koçanı gördüğü zaman şaşırıp kalır. İşte hocalık da böyledir. Bunların bir fiil tatbikat mekteplerinde

---

²⁵ *A.g.e.*, s. 119 - 120

yetişmeleri lazımdır. Hâlbuki raporda böyle bir kayıt görmedim. Hükümet bu hususta elinden geleni yapsın. İstanbul'da en az vesaitle ve en fakir şeraitte bulunan liselerde tatbikat yapılmalıdır. Çünkü ileride intibak edeceği liseler aynı vaziyette olacaktır. Memleketimizin her tarafında laboratuarsız, aletsiz, kitapsız liselerimiz vardır. Yüksek Öğretmen Okulu talebesi iki yabancı dil öğrenmek için her ne fedakârlık yapmak lazımsa bunu yapmalıdır. Dünyaya, pedagojiye, tekniğe, ilme gözü böyle açılır. Hepimizin gözü böyle açıldı. Üniversitede bu metot teşekkül edemez. Yani üniversite lisan öğretmez. Üniversitesi üniversitedir. Binasından hayat şartlarına kadar her şey buna isyan ediyor. Fakat muallim mektebi üniversite sahasına dâhil her şeyi öğretmek mecburiyetindedir. Mesela iki ecnebi lisanını öğretmeye mecburdur''²⁶ diyerek pedagojinin öğretmen yetiştirmedeki önemi üzerinde durmuş, komisyon raporunda bunun dikkate alınmasını istemiş, üniversitelerin asli görevinin ilim ve pedagojik eğitim olduğunu ileri sürmüştür. Bu ilk defa en yüksek seviyede pedagojik eğitimin öneminin dile getirilmesi açısından önemlidir.

2. Beden Terbiyesi Komisyon Raporunun Görüşülmesi

I. Milli Eğitim Şûrası genel kurulunda ikinci olarak görüşülen Beden Terbiyesi Komisyon raporudur. Beden Terbiyesi Komisyonu Maarif Vekilliği Beden Terbiyesi ve İzcilik Müdürü Vildan Aşir başkanlığında toplanmış, komisyonun raportörlüğünü Antalya-Elmalı Maarif Memuru Adil Kartun yapmıştır. Komisyonun toplam üye sayısı 7 kişidir. Komisyonun görüştüğü meseleler şunlardır;²⁷

- 1- Jimnastik Şenlikleri Talimatnamesi
- 2- Okul Flamaları Talimatnamesi
- 3- Okulların Talebe Spor Yurtları Talimatnamesi

---

²⁶ M.E.B., *a.g.e.*, s. 121 - 122

²⁷ Bkz. Komisyon üyeleri ve tetkik edilen konular için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 34

4- Beden Terbiyesi Öğretmenlerinin Teklif ve Dileklerinin Tetkiki

5- Dilekler Komisyonundan Gelen Teklifler

Bu konulara bağlı olarak Beden Terbiyesi Komisyonu Jimnastik Şenlikleri Talimatnamesinin bazı maddelerinin değiştirilmesini içeren rapor, 1938 tarihli Okullarda Kullanılacak Milli Bayrak ve Okul Flaması hakkında talimatnamenin 3. maddesinin değiştirilmesini isteyen rapor ve spor yurtları talimatnamesinin aynen kabul edildiğini içeren 3 raporu genel kurula sunmuştur.²⁸ Genel kurulda raporla ilgili tartışma olmamış, fakat 19 Mayıs Şenliklerinin bazı illerde saat ve fiziki altyapı eksikliği dolayısıyla yapılamadığı, öğrencilerin sağlığına yönelik şikâyetler dolayısıyla katılma isteklerinin öğrencide bulunmadığı şeklinde görüşler ileri sürülmüştür.

Büyükşehirler haricinde 19 Mayıs spor şenliklerinin yapılacağı yeterli statlar ve merasim alanlarının bulunmadığı, diğer bakanlıkların ve hükümetin bu konuda tedbirler alması istenmiştir.²⁹ 18 maddeden oluşan Jimnastik Şenlikleri Talimatnamesi, 7 maddeden oluşan Okullarda Kullanılan Milli Bayrak ve Okul Flaması Hakkında Talimatnameyle Okulların Spor Yurtları Talimatnamesi genel kurulda olduğu gibi kabul edilmiştir.³⁰ Günümüzde küçük değişiklikler haricinde 19 Mayıs Kutlama ve Okul Tören Yönetmelikleriyle Bayrak ve Filama Yönetmelikleri kullanılmaktadır.

3. Neşriyat Komisyonu Raporunun Görüşülmesi

Şûra genel kurulunda üçüncü olarak görüşülen rapor Neşriyat Komisyonu raporudur. 10 kişiden oluşan Neşriyat Komisyonu

---

²⁸ Bkz. Beden Terbiyesinin Hazırladığı Raporlar için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 620 - 631 (Lahika No: 25, 26, 27)

²⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 125 - 137

³⁰ Bkz. Okul Spor Yurtları Talimatnamesi, Maarif Vekilliği, *Tebliğler Dergisi, I. Cilt, 6*

başkanlığını İzmir Kız Öğretmen Okulu öğretmenlerinden Hakkı Baha Pars, raportörlüğünü de Maarif Vekili Neşriyat Müdürü Faik Reşit Unat yapmış ve komisyon şu konuları tetkik etmiştir;³¹

- 1- Basma Yazı ve Resimleri Derleme İşleri Hakkında Kanun ve Talimatname
- 2- Okul Kitaplarının Maarif Vekilliğince Bastırılması Hakkında Kanun ve Talimatname
- 3- Hususi Müessese ve Şahıslar Tarafından Neşredilen Mecmualara Maarif Vekilliğince Yapılacak Yardımlar Hakkında Talimatname
- 4- Okul Mecmuaları Talimatnamesi
- 5- Türk Resim ve Heykel Sergisi Talimatnamesi
- 6- Dilekler Komisyondan Gelen Teklifler

Neşriyat komisyonu yukarıdaki konular doğrultusunda 23 maddelik **“Okul Kitaplarının Maarif Vekilliğince Bastırılması Hakkında Talimatname”** rapor hazırlamış ve genel kurulda okunan rapor kabul edilmiştir.³² Rapor; Esaslar, Kitapların Müsabaka ile Hazırlanması ve Muvakkat Madde olmak üzere üç bölümden oluşur. Raporunda; ilk ve ortaöğretim okulları için Devlet kitabı olması ve her kitabın üç yıllık bir devre için seçilmesi, kitabın seçiminin müsabakayla yapılması, yapılan müsabakanın şartları, kitapların yazarlarına verilecek ücret, telif haklarının tamamen Maarif Vekâletine ait olduğu açıklanır. Raporun bazı bölümleri hakkında genel kurulda görüşler ileri sürülmüştür.

Haydarpaşa Lisesi Tarih öğretmeni Emin Ali Çavlı; *“Tek kitap usulünün yanlış olduğu birden fazla kitabın bir ders için kabul edilmesini”* teklif etmiştir.³³ Şûra üyeleri aynı konuyla ilgili olarak; *“kitapların dizgi*

---

³¹ Bkz. Komisyon Üyeleri ve Tetkik Edilen Konular hakkında, M.E.B., *a.g.e.*, s. 32 - 33

³² Bkz. Neşriyat Komisyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 639 - 642 (Lahika No:28)

³³ M.E.B., *a.g.e.*, s.139 - 141

ve yazılarının bozuk olduğunu, kitapların kalitesiz kâğıtlara basıldığını, devlet matbaalarının daha düzenli ve itinalı çalışmasını” istemişlerdir.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu “Kitapların tetkiki mutlaka yapılmalıdır... Kitaplar devlete ait olmalıdır”³⁴ şeklinde görüş bildirmiş ve kitapların pahalılığında şikâyetler de gündeme gelmiştir. Kitapların seçimi için müsabakaya geniş bir katılım olması, Talim ve Terbiye Dairesindeki eğitimcilerin de bu müsabakaya katılması gibi taleplerde genel kurulda dile getirilmiştir. Genel kurulda kabul edilen bu talimatname ertesini yıl uygulamaya koyulmuş ve ilköğretim kitaplarının müsabakası yapılmıştır.

4. İlköğretim Komisyon Raporunun Görüşülmesi

I. Milli Eğitim Şûrasının en önemli gündem maddelerinden biri de ilköğretim meselesi olmuştur. Özellikle 1938’de ilköğretimin geliştirilmesi ve köylere yaygınlaştırılması faaliyetine hız verilmişti. Bu açıdan ilköğretim komisyonuna önemli gündem maddeleri tetkik vazifesi verilmiştir. İlköğretim komisyonu başkanlığını İstanbul Amerikan Kız Koleji Öğretmeni Profesör İsmail Hakkı Baltacıoğlu, raportörlüğünü Kayseri İlköğretim Müfettişi Cemal Ongun yapmış ve komisyon şu gündem maddelerini tetkik etmiştir;³⁵

Talimatnameler;

- 1- Maarif Müdürleri ve Memurları Talimatnamesi
- 2- İlköğretim Müfettişleri Talimatnamesi

Programlar;

- 1- İlkokul Müfredat Programı

---

³⁴ M.E.B., *a.g.e.*, s. 149 -151

³⁵ *A.g.e.*, s. 19 - 20

Meseleler;

1- Bir Öğretmen Tarafından İdare Edilen Üç Sınıflı Köy Okullarında Sınıfların Beşe Çıkarılması

İlköğretim Komisyonu Şura genel kuruluna sunulmak üzere “*Maarif Müdürleri ve Memurları Talimatnamesinin Tetkiki*”, “*Bir Öğretmen Tarafından İdare Edilen Üç Sınıflı Köy Okullarının Beşe Çıkarılması*” ve “*İlköğretmen Gelir Kaynakları*” ile ilgili olarak üç rapor sunmuştur.³⁶ 25 Temmuz 1939’daki oturumlarda okunan üç rapor Genel Kurulda bazı itirazlar hariç genelde kabul görmüştür. Raporlara içerik olarak bazı itirazlar gelmiştir. Şura üyelerinden Maarif Vekilliği Müfettişi Halil Vedat Fıratlı; “*Maarif müdür ve memurları talimatnamesi bu haliyle maarif müdürlerini evrakları havale eden bir görevli haline getirecek, ayrıca talimatnamede maarif müdürlerinin salahiyyetli ve salahiyyetsiz ayrımı yapılması doğru değildir*” diyerek bu talimatnamenin Maarif Vekilliğine geri gönderilmesini talep etmiştir.³⁷ Bu öneri kabul edilmiş ve talimatnameden bu ifade çıkarılmıştır.

Talim ve Terbiye Dairesi üyesi Reşat Şemsettin Sirer^{*}; “*Maarif Müdürlerinin son derece yetenekli, uzman ve iyi eğitimci olması gerektiğini, maarif davasında başarılı olmanın temel şartlarından birinin Maarif Müdürlerinin iyi seçilmesine bağlı olduğunu*”³⁸ ifade etmiştir. Bir Öğretmenli Okullarda Üç Sınıfın Beşe Çıkarılmasına Dair hazırlanan rapor şura üyelerinden büyük destek görmüştür. Şura ve oturumun başkanlığını yapan Maarif Vekili Hasan Ali Yücel; “*Tek öğretmenli okullarda üç sınıfın beşe çıkarılması son derece önemli bir reformdur,*

³⁶ Bkz. İlköğretim Komisyon Raporları için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 639 - 646 (Lahika No: 29, 30, 31)

³⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s.199 - 200

*

Reşat Şemsettin Sirer, Hasan Ali Yücel’den sonra (05. 08. 1948 – 09. 06. 1948 (iki dönem Milli Eğitim Bakanlığı yapmış ve 1947, C.H.P. Parti Programının eğitimle ilgili bölümlerini de hazırlamıştır. Bkz. C.H.P. 1947 Parti Programı için, Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler(1859 – 1952)*, İstanbul 1952, s. 593 – 595

³⁸ M.E.B., *a.g.e.*, s. 200 - 201

bütün eğitimcilerin buna destek vermesi gerekir, bazı bölgelerde öğretmen sayısı, derslik ve araç gereç ile ilgili eksiklikler vardır, fakat bu meseleler çözülebilir. Bu gibi yerlerde çalışan öğretmenler eğitim ve ekonomik olarak imkânlar hazırlanacaktır”³⁹ diyerek ilköğretime ait bu projeyi desteklemiştir.

İlköğretimin Gelir Kaynakları Meseleleriyle ilgili raporda ilköğretim davasının başarılı olmasının ilköğretimin gelir kaynaklarının düzenlenmesine bağlı olduğunu, mahalli idareler bütçesiyle bu meselenin çözülemeyeceği belirtilmiştir.⁴⁰ Aynı raporda ilköğretime ayrılan oranın artırılması ve yeni bir okul ve eğitim vergisinin çıkarılarak mahalli idarelerde kalması önerilmiştir. İlköğretimle ilgili şurada kabul edilen kararlar önemli ölçüde Milli Eğitim Bakanlığı ve hükümet tarafından uygulanmış, Köy Enstitüleri Kanunu çıkarılarak Köy Enstitüleri açılmış, tek öğretmenli okullarda sınıflar üçten beşe çıkarılmıştır.⁴¹

5. Ortaöğretim Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Ortaöğretim Komisyonu toplam 49 kişiden oluşmuş, komisyon başkanlığını Pertevniyal Lisesi edebiyat öğretmeni Tevfik Ararad, raportörlüğünü Maarif Vekilliği Müfettişi Halil Vedat Fıratlı yapmış ve komisyon şu meseleleri tetkik etmiştir;⁴²

Talimatnameler;

- 1- Okul Pansiyonları Nizamnamesi
- 2- Yardımcı Öğretmen Talimatnamesi
- 3- Lise İmtihan Talimatnamesi
- 4- İlköğretmen Okulları İmtihan Talimatnamesi
- 5- Ortaokul İmtihan Talimatnamesi

---

³⁹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 208 - 210

⁴⁰ M.E.B., *a.g.e.*, s. 645

⁴¹ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 102

⁴² Bkz. Ortaöğretim Komisyon Üyeleri ve Tetkik Ettiği Meseleler için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 20 - 23

- 6- Ortaöğretim Okullarında Talebeye Yaptırılacak Tahriri Vazifeleri Hakkında Talimatname
- 7- Prevantoryum ve Senatoryum Talimatnamesi
- 8- Başka Yabancı Diller Okutan İki Mektebin Birinden Ötekine Nakledilen Talebenin Yabancı Dil Dersi Yoklaması Talimatnamesi
- 9- İlk ve Ortaokullarla Liselere ve Öğretmen Okullarına Mahsus Kooperatifleri Yasası
- 10- Ortaokul ve Liseler İnzibat Talimatnamesi
- 11- Talebe Kasketleri Talimatnamesi

Müfredat Programları;

- 1- Lise Müfredat Programı
- 2- Ortaokul Müfredat Programı
- 3- İlköğretmen Okulları Müfredat Programı
- 4- Galatasaray Lisesi Müfredat Programı
- 5- Okulların Zehirli Gaz Müfredat Programı

Meseleler;

- 1- Derslerin Öğleden Evvele Toplanması Sisteminin Tetkiki
- 2- Tedrisatın Gün ve Sene İçindeki Zamanların Tayini
- 3- Yeniden Ortaöğretim Okulları Açılmasında Göz Önünde Tutulacak Esasları
- 4- Hususi Türk Lisesi
- 5- Dilekler Komisyonundan Gelen Tekliflerin Tetkiki

Yoğun gündem konularını tetkik eden Ortaöğretim Komisyonu 5 rapor hazırlayarak genel kurula sunmuştur.⁴³ Genel kurulda ortaöğretim komisyon raporları okunduktan sonra özellikle **“Ortaokullar, Liseler**

---

⁴³ Bkz. Ortaöğretim Komisyon Raporları için; M.E.B., *a.g.e.*, s. 648 - 669 (Lahika No: 32, 33, 36, 37, 39)

Disiplin Talimatnamesi” üzerinde önemli eksiklikler olduğu, öğrenciye ceza vermekten ziyade, suçu oluşturan şartların ortaya çıkarılarak çözüm bulunması gerektiğini savunan görüşler öne sürüldü.

İsmail Hakkı Baltacıoğlu “*Her şeyden önce mektebin bir mahkeme olmadığını kabul etmeliyiz ve işte bir müdür, bir öğretmen hakim değildir; muhtemelen, asistan, zabıta memuru değildir. Genç talebeler maznun değildir ve olamaz. Mevzubahis olunan şey mevcut olmayan hali teşekkülde olan bir idarenin teşekkülüdür, mesul olmayan bir insanın mesul hale getirilmesidir... Hâlbuki bir çocuğu mektebinize getiriyorsunuz, bizim asıl maksadımız gayr-ı içtimai olan huyların yerine iyilerini koymaktır.*”

Yine aynı talimatname üzerinde söz alan Yüksek Ticaret Mektebi Profesör Vehbi Sarıdal; “.. *Kovulma öyle bir cezadır ki kovulan mektepli artık hiçbir mektebe, başka liseye, başka bir orta mektebe, başka bir meslek mektebine gidemeyecektir. Akşam derslerine devam edemeyecektir. Bir mektepten kovulduğu için başka mekteplere de alınmayan o çocuğu sokak kaldırımları üzerine mi bırakacağız?... Kovulma cezası kaldırılmalıdır.*”⁴⁴ Komisyonun hazırladığı “**Ortaöğretimde Tedrisatın Gün ve Sene İçindeki Zamanlarının Tayini Hakkında**” raporda aynen kabul edilmiştir. Raporda hazırlanan sabahtan akşama kadar süren ders saatleri ve teneffüslerle öğretim yılının başlama ve sömestre tatillerinin takvimleri önemli oranda günümüzde uygulanan öğretim takvimidir.

Ortaöğretim Komisyonu hazırladığı raporun sonunda ilkökul mezunlarının fazlalığı dolayısıyla yeniden ilçe ve il merkezlerinde ortaöğretim okulları açmak istatistik bilgileri içeren cetveller yayınlamıştır. Cetvelde vilayetlerin ve kazaların nüfus, ilkökul mezun sayıları açılacak ortaokul ve lise sayıları çıkarılmıştır. Bu cetveller şuranın

---

⁴⁴ M.E.B., *a.g.e.*, s. 259

Plan Komisyonu tarafından hazırlanan “**İlköğretim ve Ortaöğretimin İnkişaf Planında**” dikkate alınmıştır.⁴⁵

Özellikle kırsal bölgelerden gelen şura üyeleri ortaokul ve liselerin ilçe ve kasabalara kadar yayılmasına yönelik yoğun taleplerde bulunmuşlardır. Bunlar arasında İzmir Kızılcıllu Köy Öğretmen Okulu Müdürü Emin Soysal;

“ .. Ortaokullar İzmir, İstanbul, Ankara gibi Büyükşehir ve kazalara inhisar ettirilmiştir... Bunları dar muhite inhisar ettirerek yetiştirmek doğru değildir. Ortaokulları köylere kadar götürmek lazımdır... Bütün vatandaşlar Maarif Vergisi ödüyorlar, hâlbuki maarifin nimetlerinden istifade edemiyorlar. Bütün vatandaşların istifadesini temin etmek için bu iş esaslı şekilde planlaştırmak lazımdır.”⁴⁶

Komisyonun hazırladığı Lise, Ortaokul ve İlköğretmen Okulları İmtihan Talimatnamesi Hakkındaki Raporda mevcut sınav sisteminin eğitime çok büyük katkısı olmadığını ve eğitim yılının önemli bir bölümünün sınavlara ayrıldığı, bu nedenle yeni bir sınav sisteminin uygulanması istenmiştir.⁴⁷ Bu konudaki görüşlerini açıklayan konuşmacıların ortak tespitleri yapılan imtihanların öğrenci başarısını tam yansıtmadığını önemli olan öğrencilerin iyi bir eğitim olması yönündedir. Ortaöğretim komisyon raporları birkaç küçük tadilatlarla birlikte oy birliğiyle kabul edilmiştir.⁴⁸

6. Teknik Öğretim Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Teknik Öğretim Komisyonu 18 kişiden oluşmuş, başkanlığını Maarif Vekili Talim ve Terbiye Dairesi üyesi Avni Refik Berkman, raportörlüğünü Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Müdürü Nihat Sayar

---

⁴⁵ Bkz. Ders ve Sömestri takvimleri, M.E.B., *a.g.e.*, s. 657 (Lahika No: 36)

⁴⁶ Bkz. Lahika No:37, M.E.B., *a.g.e.*, s. 658 - 666

⁴⁷ M.E.B., *a.g.e.*, s. 304 - 305

⁴⁸ Dinç, *a.g.e.*, s. 41

yapmıştır. Komisyon orta ve yüksek teknik okullarla ilgili talimatnameler, müfredat programları tetkik edilmiş ve plan komisyonuyla beraber mesleki ve teknik öğretim hakkında rapor hazırlanmıştır.⁴⁹ Teknik Öğretim Komisyonunun plan komisyonuyla birlikte hazırladığı raporu genel kurulda tamamıyla kabul edilmiştir.⁵⁰ Teknik öğretimin Türkiye'deki gelişimi ve planlanması konusunda şura üyesi ve Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürü Rüştü Uzel bilgi vermiştir.⁵¹ Uzel mesleki eğitimin Türkiye'de önemli bir unsur olarak büyük ilerleme kaydettiğini belirtmiştir.⁵² Aynı konu hakkında Adana Kız Lisesi Müdürü Şahap Coşkunlar ise; *“Bulduğum Vilayetin, Adana'nın Kız Sanat Mektebi bütün memleketin hayatında İnkılâp yapacak kadar muvaffak olmuştur... Yalnız sanat derslerinin maliyeti yüksektir. Bunun halledilmesi gerekir, ayrıca Erkek Sanat Mekteplerinin sayısı azdır”* diyerek sanat okullarının ve kurslarının arttırılmasını talep etmiştir.

Teknik öğretimin raporu Plan Komisyonuyla birlikte oylanarak kabul edilmiştir. Plan komisyonunun teknik öğretime ilişkin bölümünde yeni meslek liselerinin açılması, Ankara'da Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu açılması karara bağlanmıştır. Bu kararların özellikle 1940'tan sonra uygulanmaya başladığı görülmüştür.⁵³

7. Plan Komisyon Raporunun Görüşülmesi

Plan Komisyonu; Şuradaki bütün komisyonların raporları, genel kurul görüşme ve önerilerini de dikkate alarak ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim, mesleki ve teknik öğretim ve merkez teşkilatı başlıklarıyla beş bölüm ve 43 maddeden oluşan bir Eğitim Plan Raporu hazırlamıştır.

---

⁴⁹ Bkz. Komisyon Raporu için, M.E.B., *a.g.e.*, s. 667 - 669

⁵⁰ Bkz. Teknik Öğretim Komisyon Üyeleri ve Tetkik Konuları, M.E.B., *a.g.e.*, s. 24 – 27

⁵¹ M.E.B., *a.g.e.*, s. 678 (Lahika No: 39)

⁵² Bkz. Rüştü Uzel hakkında, Kemal Turan, *Mesleki Eğitimin Gelişmesi ve Rüştü Uzel*, İstanbul 1992, s. 53 – 59; *Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri*, Ankara 1987

⁵³ Dinç, *a.g.e.*, s. 41

Plan Komisyonu Raporunun sonunda 5'er yıllık ilk ve ortaöğretim inkişaf planı başlıklarıyla eğitim hedeflerini içeren bir proje ilave edilmiştir. Bu son derece önemli bir uygulamanın da başlangıcıdır. Milli eğitim teşkilatının planlı uygulamalarına önemli bir örnek teşkil eder.⁵⁴ Plan Komisyonu 21 kişiden oluşmuş, komisyon başkanlığını Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü Mehmet Emin Erişirgil, raportörlüğünü Konya Maarif Müdürü Halit Ziya Kalkancı yapmış ve aşağıdaki gündem üzerinde çalışmıştır;⁵⁵

Türkiye'de Tahsilin Durumu ve Ana Meseleleri Hakkındaki Raporun Tetkiki ve Bu Raporun İhtiva Ettiği Esasların Planlanması

Plan Komisyonunun raporunda; ilkokulların sayısının artırılması, öğretmen ve öğretmenlerin yetiştirilmesi için yeni okullar açılması ve mevcut öğretmen okullarının kapasitelerinin artırılması, ilkokulların bina ve ihtiyaçlarının karşılanması için köy gelirlerinden bir miktarının bakanlıkça alınması, öğretmen ve öğretmenlerin maaş ve kanuni haklarının artırılması, ortaöğretimin fiziki kapasitelerinin artırılması, okulların kırtasiye ihtiyaçlarının acilen karşılanması, ortaöğretimin öğretmen ihtiyacının karşılanması için yüksek öğretmen okullarının sayı ve kapasitelerinin artırılması, ortaokul ve liselerin öğrenci sayılarının standart hale getirilmesi önerilmiştir.

Raporun Yükseköğretimle ilgili bölümünde; İstanbul ve Ankara'daki Üniversite ve Yüksekokulların bütçelerinin artırılması, fiziki durumlarının iyileştirilmesi, yeni bir Üniversite ve Yüksekokullar Kanununun Çıkarılması, Ankara'da bir milli kütüphane kurulması,

---

⁵⁴ M.E.B., *Birinci Maarif Şûrası Çalışma Programı Konuşmalar Lahikalar*, İstanbul 1991, s. 476 - 478

⁵⁵ M.E.B., *a.g.e.*, s. 479, 480

yükseköğretimdeki öğrencilerin barınma ve beslenme ihtiyaçlarının devlet ve belediyeler tarafından alınacak tedbirlerle halledilmesi, üniversitelerde asistan sayısının hem ilmi, hem de mesleki ihtiyaçlara göre artırılması, üniversitelerdeki öğretim üyelerinden devlet kuruluşlarından istifade etmesi, üniversite binalarının kampüs şeklinde mümkün olduğu kadar bir arada oluşturulması, üniversitelere özerklik verilmesi gibi öneriler yer alır.

Mesleki ve Teknik Öğretim Bölümünde ise; meslek okulları ile ilgili Maarif Vekâletince hazırlanan planın günün şartlarına göre yeniden düzenlenmesi, yeni mesleki okullar ve kurslar açılması, orta ticaret okullarıyla muhtelif liselerin yeniden düzenlenmesi, meslek okullarına öğretmen yetiştiren yüksekokulların şubelerinin artırılması ve Ankara'da Yüksek İktisat Okulu açılması kabul edilmiştir.

Raporun son bölümünde ise bakanlığın görev alanlarının genişlemesi ve ihtiyaçların artması göz önüne alınarak merkez ve taşra teşkilatlarındaki Maarif Müdürleri ve Maarif Teşkilatı Kanunlarının yeniden gözden geçirilerek değişiklikler yapılması istenmiştir. Bu rapora ek olarak Milli Eğitim Bakanlığı ilk ve ortaöğretim inkişaf planı hazırlanmış plan beşer yıllık periyotlarla ilk ve ortaöğretimin personel, öğrenci bütçesinin hedeflerini cetveller halinde belirtilmesini kapsar.⁵⁶ Plan Komisyonunun 43 maddeden ve ekten oluşan raporu genel kurulda oy birliğiyle kabul edilmiştir. Daha sonra I. Milli Eğitim Şurası Bakan Hasan Ali Yücel tarafından yapılan teşekkür konuşmasıyla sona ermiştir.⁵⁷

C. I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASININ UYGULAMALARI

I. Maarif Şûrasında yeni ilkokul programı, milli eğitim müdürleri, memurlar ve İlköğretim Müfettişleri Yönetmelikleri kabul edilmiş, bir öğretmenli üç sınıflı köy okullarının beşe çıkarılması, bölge merkez

---

⁵⁶ Bkz. Plan Komisyonu Raporu için; M.E.B., *a.g.e.*, s. 670 - 682 (Lahika No:39)

⁵⁷ Dinç, *a.g.e.* s. 43

okulları kurulması kararı alınmıştır. Ortaöğretim sınav yönetmelikleri, disiplin ve öğretim yönetmelikleri yenilenerek kabul edilmiş, ayrıca ilköğretim ve ortaöğretime ait beşer yıllık periyotlar halinde planlamalar yapılması kararlaştırılmıştır.

Milli Şef Dönemi olarak da bilinen dönemde yapılan I. Milli Eğitim Şurasına önemli oranda C.H.P.’nin parti programları ve hedefleri de yansıtılmıştır. Şura yükseköğretim için bir takım yenilikler getirmiştir. İstanbul Üniversitesi ile Ankara’daki fakülte ve yüksekokulların eğitim, öğretim, sınav, öğrenci işleri, doktora çalışmaları yönetmelikleri incelenmiş ve onaylanmıştır. Ders kitaplarının yayın ve basılması, teknik öğretim programları ve yönetmelikleri, mesleki öğretimin geliştirilmesi, en az 200 ilkokul mezun veren yerleşim yerinde mesleğe dönük değişik programlar uygulayan kurs veya okulların açılması, ticaret ortaokul ve liselerin çoğaltılması, öğretmen yetiştirme, okullaşma, verimlilik ve kapasite öğretmenin refahı ve çalışma şartları, aynı düzeydeki okullar arasındaki eşitlik sağlanması gibi eğitim öğretime ilişkin konular karara bağlanarak Bakanlığa tavsiye edilmiş ve Milli Eğitim Şuraları içinde uygulama oranı diğerlerinden daha fazla olmuştur.

I. Milli Eğitim Şurasının en önemli uygulama alanı ilköğretim olmuştur. İlköğretimdeki ilk uygulamalar 1940 yılından itibaren köy okullarında üç sınıfın beşe çıkarılması, bununla bağlantılı olarak 3704 sayılı **“Köy Öğretmen Kurslarıyla Köy Okullarının İdaresine Dair Kanun”**un yürürlüğe konması olmuştur.⁵⁸ Aynı kanunun 2 ve 3. maddelerinde ilköğretimin gelir kaynaklarıyla ilgili mevzuat vardır. Bu alanda en önemli uygulama Milli Eğitimde uzun yıllar gündemden düşmeyecek olan Köy Enstitülerinin kurulmasıdır. Köy Enstitüleri 1940’ta **“3803 Sayılı Köy Enstitüleri Kanunu”**nun kabulüyle oluşturulmuştur. Aynı kanuna ilave olarak 1942’de çıkan 4274 Sayılı **“Köy Okulları ve**

---

⁵⁸ *Düstur, III. Tertip Cilt 20/2*, s.1700 – 1701

Enstitüleri Teşkilat Kanunu” çıkarılarak teşkilatı genişletilmiştir. Köy Enstitüleri 1944’te ilk mezunlarını verdi. Hükümet Köy Enstitülerine her türlü ekonomik ve siyasi desteği verdi, böylece de ilk defa öğretime eğitimcilik görevinin yanında önderlik görevi verildi.⁵⁹ Fakat kanunun çıkma sürecinden itibaren bu eğitim hareketine karşı muhalefet de başladı. 1945’ten itibaren Demokrat Parti Köy Enstitülerinin faaliyetlerini sürekli eleştirerek siyasi malzeme olarak kullandı, Cumhuriyet Halk Partisi’ni suçlamıştır.⁶⁰ İlköğretim ve ortaöğretimin İnkişaf Planı dönemin hükümetlerinin gündemine gelmiştir.⁶¹ 1939–1940 öğretim yılında **“Köy İlkokul Projesi”** uygulaması başlatıldı ve ders programları şûra kararına yönelik bir uygulamadır. Bu programda Türkçe, Aritmetik, Geometri, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi ve Resim Dersleri şehir okullarının aynısı kalmış, diğer dersler köy şartlarına uygun hale getirilmiştir.⁶²

Ortaöğretim kurumlarındaki ders saati ve zaman çizelgeleri Talim ve Terbiye Dairesi Şûranın aldığı kararı uygulamaya başladı ve 1940’tan itibaren kazalardaki ortaokulların sayısında artış başladı.⁶³ 1939–1940 ders yılından itibaren ders kitaplarının yayını ve basımında şûra kararlarının dikkate alındığı görülür. Kitapların basımı devlet tarafından yapılmış, yazarlara telif hakları 1973 yılına kadar ödenmiş ve 1973 tarihinde çıkartılan Milli Eğitim Temel Kanununda **“Eğitim Araç ve Gereçleri”** bölümünde ücret ödenmesine ilişkin madde konularak bu durum yasal hale getirilmiştir;⁶⁴

“IV. Ücret Ödenmesi

---

⁵⁹ Cavit Binbaşıoğlu, *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*, İzmir 1993, s.110 -111

⁶⁰ Necdet Sakaçoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 99

⁶¹ Selçuk Kantarcıoğlu, *Türkiye Cumhuriyeti Programlarında Kültür*, Ankara 1998, s. 40 – 43

⁶² Cavit Binbaşıoğlu, *Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul 1995, s. 241

⁶³ Ziya Karamuk, *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*, İstanbul 1973, s. 142 – 144

⁶⁴ Bkz. M.E.B., *Milli Eğitim Temel Kanunu*, (14.06.1973 Tarih ve 1739 Sayılı Kanun), Ankara 1984

Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanacak veya hazırlattırılacak eğitim araç ve gereçleri hazırlama, inceleme ve seçme işleri veya redaksiyonu ile görevlendirilecek kimselere ve teşkil edilecek jürilerin memur olmayan üyelerine ücret ödenir ve yarışmalarda derece alanlara ödül verilir.

Eğitim araç ve gereçlerinin kabulü, süresi, telif hakkı ve ücretlerle ilgili esaslar yönetmelikle düzenlenir.”

Yüksek öğretimdeki önemli uygulamaların ilki 1940 yılında Yükseköğretmen Okuluna ait üç talimatnamenin çıkarılmasıdır. Bu talimatnameyle Yükseköğretmen Okulundaki öğrencilerin stajlarına ilişkin esaslar düzenlendi.⁶⁵ Yabancı dil dersleri olarak Gazi Ortaöğretmen Mektebi ve Terbiye Enstitüsünde 1941–1942 öğretim yılında Fransızca, 1944 – 1945 öğretim yılında İngilizce ve 1947–1948 öğretim yılında da Almanca bölümleri açıldı.⁶⁶ 1946’da 18.06.1946 tarih 4936 sayılı kanunla üniversiteler **“Tüzel kişiliğe ve bilimsel özerkliğe”** sahip kılındı.⁶⁷ 1940’tan sonra üniversite ve fakültelere yeni bölümler ve üniteler eklendi. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Ankara Hukuk Fakültesi ve Ankara Fen Fakültesi birleştirilerek 1943’te Ankara Üniversitesi kuruldu. 1948’de Ankara Ziraat Enstitüsü, Ziraat Fakültesi ve Veteriner Fakültesine, Siyasal Bilgiler Yüksekokulu da ad değişikliğiyle Siyasal Bilgiler Fakültesine çevrildi ve 1950 tarihinde Ankara Üniversitesi’ne bağlandı.⁶⁸

1940 yılında 20.05.1940 tarih ve 3829 sayılı kanunla Devlet Konservatuvarı kuruldu. Yine şuranın kararı olarak Ankara’da 23.03.1950 tarih ve 5632 sayılı kanunla **“... Milli Kültür araştırmalarını mümkün**

---

⁶⁵ M.E.B., *Tebliğler Dergisi*, 57. Sayı (12 Şubat 1940), “Yüksek Öğretmen Stajı Talimatnamesi”

⁶⁶ Tayyip Duman, *Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme*, İstanbul 1991, s. 49 – 50

⁶⁷ Ziya Karamuk, *50. Yılında Milli Eğitimimiz*, İstanbul 1973, s. 163

⁶⁸ Karamuk, *a.g.e.*, s. 163 -164

kılmak ve bu maksatla elverişli bütün eserleri ve vesikaları bir araya toplayarak esaslı bir merkez vücuda getirmek...” amacıyla *Milli Kütüphane* kurulmuştur.⁶⁹

Mesleki ve Teknik öğretimde önemli gelişmeler II. Dünya Savaşının getirdiği zaruri ihtiyaçların karşılanması ve harp sanayinin teknik eleman ihtiyacı dolayısıyla teknik okulların artırılması yoluna gidildi. Bu amaçla önce 22.09.1941 tarih ve 4113 sayılı kanunla Mesleki ve Teknik Eğitim Müsteşarlığı kuruldu.⁷⁰ 1942–1943 öğretim yılında Erkek Sanat Okulları Erkek Sanat Enstitüleri haline getirildi, 1945–1946 öğretim yılında da ilk Kız Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü açılmıştır.⁷¹ 1942 ve 1950 yılları arasında Mesleki ve Teknik Öğretime ayrılan bütçede de büyük artışlar olmuştur. 1954’te Teknik Öğretim Komisyonunun önerdiği Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu “*Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi*” adıyla kurulmuştur.⁷²

---

⁶⁹ Karamuk, *a.g.e.*, s. 174

⁷⁰ Kemal Turan, *Mesleki Teknik Eğitimin Gelişmesi ve Mehmet Rüştü Uzel*, İstanbul 1992, s. 48

⁷¹ Turan, *a.g.e.*, s. 95; M.E.B., *Tebliğler Dergisi*, Sayı 446, s. 35

⁷² Karamuk, *a.g.e.*, s. 147

I. MİLLİ EĞİTİM ŞÛRASINA KATILANLARIN GENEL LİSTESİ ***

Abdülkadir Kazancı	(D) - <i>İstanbul Kız Öğretmen Okulu Coğrafya Öğretmeni</i>
Adil Kortum	(A) - <i>Antalya, Elmalı Maarif(Milli Eğitim) Memuru</i>
Adnan Sokolluoğlu	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tecrübî Fizik Doçenti</i>
Ahmet Kemal Atay	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanı</i>
Ahmet Hilmi Yolaç	(D) - <i>Maarif Vekilliği(MEB) Başmüfettişi</i>
Âkil Muhtar Özden	(A) - <i>İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Tıp Müfredatı ve Farmakodinami Ordinaryüs Profesörü</i>
Ali Fuat Başgöl	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı</i>
Ali Rıza Balioğlu	(D) - <i>Erenköy Kız Lisesi Coğrafya Öğretmeni</i>
Ali Rıza Özkut	(D) - <i>İzmir Maarif (Milli Eğitim)Müdürü</i>
Ârif Öget	(D) - <i>Maarif Vekilliği (MEB) Müfettişi</i>
Avni Refik Berkman	(A) - <i>Maarif Vekilliği (MEB) Talim ve Terbiye Azası(Üyesi)</i>
Azime İpek	(D) - <i>Ankara Gazi Lisesi İngilizce Öğretmeni</i>
Aziz Berker	(D) - <i>Kütüphaneler Müdürü</i>
Baha Erden	(D) - <i>İ. Ü. Fen Fakültesi Umumî Kimya Doçenti</i>
Behiç Enver Koryak	(D) - <i>Talim ve Terbiye Muamelât Müdürü</i>
Besim Darkot	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Coğrafya Doçenti</i>
Besim Gürmen	(D) - <i>Kabataş Lisesi Almanca Öğretmeni</i>
Besim Kadırgan	(D) - <i>Maarif Vekilliği Başmüfettişi</i>
Burhan Toprak	(D) - <i>Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü</i>
Cavit Baysun	(D) - <i>Galatasaray Lisesi Tarih Öğretmeni</i>
Cafer Olcay	(D) - <i>Maarif Vekilliği Muhasebe Müdürü</i>
Celâl Ferdi Gökçay	(D) - <i>İkinci Umumî Müfettişlik Maarif Müşaviri</i>

* (A) işareti olan üyeler Şûra genel kurulunda ve komisyonlarda oy kullanma hakkı bulunan asil üyeler,(D) işareti bulunan üyeler ise Şûra genel kurulunda ve komisyonlarda danışman olarak görev alan üyelerdir. Asil ve danışman üyelerin seçimi **2287 sayılı kanuna** göre Milli Eğitim Bakanlığı tarafından önceden belirlenmiştir.

** Listede Şûraya katılan üyelerin konumları, görev ve unvanları ile görevlendirme tanımları dönemin tanımları ve görev unvanlarıdır. Şûraya katılanların görev ve unvanları herhangi bir değişiklik yapılmadan şûra için hazırlanan listeden aynen alınmıştır. Herhangi bir yanlışlık veya basım hatası bulunmamaktadır.

Celâl Otman	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Cemal Gökçe	(D) - <i>Beden Terbiyesi Genel Direktörlüğü Umumî Kâtibi</i>
Cemal Ongun	(A) - <i>Kayseri İlköğretim Müfettişi</i>
Cemil Bilsel	(A) - <i>İstanbul Üniversitesi Rektörü</i>
Cemil Bora	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Cevad Dursunoğlu	(A) - <i>Maarif Vekilliği Teftiş Heyeti Reisi</i>
Cevad Memduh Altar	(D) - <i>Güzel Sanatlar Şube Müdürü</i>
Daniş Ertin	(D) - <i>Bursa Askeri Lisesi Fizik Öğretmeni</i>
Ekrem Saraç	(D) - <i>Maarif Vekilliği Başmüfettişi</i>
Edip Ayel	(D) - <i>Kabataş Lisesi Fransızca Öğretmeni</i>
Emin Erişirgil	(A) - <i>Siyasal Bilgiler Okulu Müdürü ve İktisadi Doktrinler Tarihi ve Sosyolojisi Profesörü</i>
Emin Ali Çavlı	(D) - <i>Haydarpaşa Lisesi tarih Öğretmeni</i>
Emin Soysal	(A) - <i>İzmir Kızılçullu Köy Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Enver Ziya Karal	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Tarih Doçenti</i>
Enver Kösemen	(D) - <i>Ankara Ticaret Lisesi Matematik Öğretmeni</i>
Esat Atlan	(A) - <i>Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürü ve Felsefe Öğ.</i>
Esat Çınar	(D) - <i>İzmir Erkek Lisesi Edebiyat Öğretmeni</i>
Esat Demirel	(D) - <i>Ankara Ticaret Lisesi Öğretmeni</i>
Ethem Menemencioglu	(A) - <i>Yükseköğretim Umum(Genel) Müdürü</i>
Fahir Yeniçay	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanı</i>
Faik Reşit Unat	(A) - <i>Maarif Vekilliği Neşriyat Müdürü</i>
F. Kerim Gökay	(D) - <i>İ.Ü. Tıp Fakültesi Akıl Hastalıkları Profesörü</i>
Faik Doğan	(D) - <i>Orta Öğretim Şube Müdürü</i>
Fethi İsfendiyaroğlu	(D) - <i>Maarif Vekilliği(MEB) Müfettişi</i>
Ferit Oğuz	(D) - <i>Manisa Eğitim Kursu</i>
Ferit Saner	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Fuat Baymur	(D) - <i>İlk Öğretim Şube Müdürü</i>
Hakkı Tonguç	(A) - <i>İlk Öğretim Umum Müdür Vekili</i>
Hakkı Baha Pars	(A) - <i>İzmir Kız Öğretmen Okulu Yurt Bilgisi ve Pedagoji Öğretmeni</i>
Halide Demirtaş	(D) - <i>İstanbul Selçuk Kız Enstitüsü Müdürü</i>
Halit Ziya Kalkancı	(A) - <i>Konya Maarif Müdürü</i>
Halil Vedat Fırath	(A) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Hamdi Akverdi	(D) - <i>Orta öğretim Şube Müdürü</i>
Hâmit Koşay	(A) - <i>Antikâter ve Müzeler Müdürü</i>

Hâmit Ongunsu	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı</i>
Hayri Ardıç	(A) - <i>Orta Öğretim Umum Müdürü</i>
Hayri Dener	(A) - <i>Maarif Vekilliği Talim ve Terbiye Âzası(üyesi)</i>
Hayrullah Örs	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Hikmet Türk	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Hilmi Ziya Ülken	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Doçenti</i>
Hirsch	(A) - <i>İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Kara ve Deniz Tarihi Hukuku Ordinaryüs Profesörü</i>
H. Raşit Öymen	(D) - <i>İlk Öğretim Şube Müdürü</i>
Hüsametdin Güreli	(D) - <i>Kuleli Askeri Lisesi Beden Terbiyesi Öğretmeni</i>
Hüsnü Baykoca	(A) - <i>Kırklareli İlk Öğretim Müfettişi</i>
İbrahim Çallı	(A) - <i>Güzel Sanatlar Akademisi Öğretmeni</i>
İhsan Erkal	(D) - <i>Maarif Vekilliği Zat(Personel-Özlük) İşleri Müdürü</i>
İhsan Sungu	(A) - <i>Maarif Vekilliği Müsteşarı</i>
İ. Hakkı Baltacıoğlu	(A) - <i>Profesör, İstanbul Amerikan Kız Koleji Öğretmeni</i>
İsmail Hakkı Oygur	(A) - <i>Güzel Sanatlar Akademisi Tezyini Sanatlar, Tezhip Öğretmeni</i>
İ. Hakkı Önderdoğan	(D) - <i>Maltepe Askeri Lisesi Edebiyat Öğretmeni</i>
Kadri Günay	(A) - <i>Tunceli Maarif Müdürü</i>
Kadri Yörükoğlu	(A) - <i>Maarif Vekilliği Talim ve Terbiye Dairesi Reis Vekilliği</i>
Kemal Kaya	(D) - <i>Neşriyat Şube Müdürü</i>
Kerim Erim	(A) - <i>İ. Ü. Fen Fakültesi Tamamî ve Tefazulî Hesap ve Yüksek Riyazi Tahlil Ordinaryüs Profesörü</i>
Kutsi Tecer	(D) - <i>Yüksek Öğretim Şube Müdürü</i>
Mahir Tomruk	(A) - <i>Güzel Sanatlar Akademisi Heykel Atölyesi Öğretmeni</i>
Mazhar Şevket İbşir	(D) - <i>Yüksek Öğretim Şube Müdürü</i>
Melâhat Toyar	(D) - <i>Haydarpaşa Lisesi Almanca Öğretmeni</i>
Muhittin Akdik	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Muhsin Binal	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Mustafa Aral	(D) - <i>Neşriyat Müdür Muavini</i>
Mustafa Rahmi Balaban	(A) - <i>İzmir Kız Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Neşet Ömer İrdelp	(A) - <i>İ. Ü. Tıp Fakültesi Ordinaryüs Profesörü</i>
Necmettin Bora	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Necmettin Halil Onan	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Nihat Sayar	(D) - <i>Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu Müdürü</i>

Neumark	(A) - <i>İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Umumî İktisat ve Maliye Teorisi Ordinaryüs Profesörü</i>
Nuri Kutulmuş	(D) - <i>Gazi Terbiye Enstitüsü Matematik Öğretmeni</i>
Nuriye Dünder	(A) - <i>Elâzığ Kız Enstitüsü Müdürü</i>
Nurettin Boyman	(D) - <i>Mesleki ve Teknik Tedrisat Umum Müdürü Muavini</i>
Nurettin Polvan	(A) - <i>Hususî Mektepler Müdürü</i>
Nusret Kürkçüoğlu	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Doçenti</i>
Orhan Alisbah	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tamamî ve Tefazulî Hesap ve Yüksek Riyazi Tahlil Doçenti</i>
Osman Horasanlı	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Osman Pazarlı	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Ömer Celâl Sarç	(D) - <i>İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dekanı</i>
Rahmi Vidinel	(D) - <i>Ankara Maarif Müdürü</i>
Rasim Arsan	(D) - <i>Maarif Vekilliği Başmüfettişi</i>
Ratip Berker	(D) - <i>İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Rebia Yarkın	(D) - <i>Edirne Kız Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Rebia İren	(D) - <i>Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü Biçki - Dikiş Öğretmeni</i>
Refik Gürel	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Reşat Alasya	(D) - <i>Maltepe Askeri Lisesi</i>
Reşat Şemsettin Sirer	(A) - <i>Talim ve Terbiye Azası</i>
Reşit Tarakçioğlu	(D) - <i>Üçüncü Umumî Müfettişlik Maarif Müşaviri</i>
Reşat Tardu	(A) - <i>Balıkesir Öğretmen Okulu Müdürü</i>
Rüştü Uzel	(A) - <i>Meslekî ve Teknik Öğretim Umum Müdürü</i>
Sabahattin Eyüboğlu	(A) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Sadrettin Celâl Anten	(A) - <i>İstanbul Üniversitesi Pedagoji Profesörü</i>
Saffet Şavlı	(D) - <i>Haydarpaşa Lisesi Müdürü</i>
Saim Emre Dilemre	(A) - <i>Ank. Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Prof.</i>
Salih Şevket Seven	(D) - <i>Bursa Sanat Okulu Müdürü</i>
Salih Zeki Buluş	(A) - <i>Maarif Vekilliği Başmüfettişi</i>
Saliha Bebe	(D) - <i>Ankara Ticaret Lisesi Fizik Öğretmeni</i>
Salim Atalık	(D) - <i>Birinci Umumî Müfettişlik Maarif Müşaviri</i>
Sara Akdik	(D) - <i>İstanbul Fen Fakültesi, Eczacılık Okulu İspençiyari Nebatat Doçenti</i>
Sami Akyol	(A) - <i>Trabzon Lisesi Müdürü</i>

Samih Atademir	(A) - <i>Kars Lisesi Felsefe Öğretmeni</i>
Seniha Vamık İsvan	(D) - <i>İstanbul Kız Lisesi Almanca Öğretmeni</i>
Sıdıka Köker	(A) - <i>Bitlis Merkez İkinci Okulu Başöğretmeni</i>
Suut Kemal Yetkin	(A) - <i>Güzel sanatlar Umum Müdürü</i>
Süleyman Demir	(D) - <i>Maarif Vekilliği Müfettişi</i>
Süleyman Edip Balkır	(D) - <i>Kastamonu Eğitim Kursu Müdürü</i>
Şahap Nazmi Coşkunlar	(A) - <i>Adana Kız Lisesi Müdürü</i>
Şekip Tunç	(A) - <i>İ.Ü. Ed. Fak. Felsefe Ordinaryüs Profesörü</i>
Şevket Süreyya Aytaç	(D) - <i>Dördüncü Umumî Müfettişlik Maarif Müşaviri</i>
Şükrü Erilaçin	(D) - <i>Ankara Ticaret Lisesi Büro Öğretmeni</i>
Tevfik Ararad	(A) - <i>Pertevniyal Lisesi Edebiyat Lisesi Büro Öğ.</i>
Tevfik Kut	(D) - <i>İstanbul Maarif Müdürü</i>
Tevfik Yıldız	(A) - <i>Erzurum İlk Okul Öğretmeni</i>
Tezer Taşkıran	(D) - <i>Ankara Kız Lisesi Müdürü</i>
Vahdi Hatay	(D) - <i>Ankara Erkek Lisesi Fransızca Öğretmeni</i>
Vehbi Sarıdal	(D) - <i>Yüksek Ticaret Mektebi Profesörü</i>
Vildan Âşir	(A) - <i>Beden Terbiyesi ve İzcilik Okulu Müdürü</i>
Yusuf Ziya Etiman	(A) - <i>İstanbul Sanat Okulu Müdürü</i>
Zeki Sayar	(A) - <i>Güzel Sanatlar Akademisi Mimari Şubesi, İnşaat Öğretmen Vekili</i>
Zuhuri Danışman	(D) - <i>Ankara Üçüncü Orta Okul Müdürü</i>

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi(Başlangıçtan 1988'e)**, Ank., 1989
- BAŞAR, Erdoğan, **Milli Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920 – 1960)**, MEB Yayınları, İstanbul, 2004
- BİNBAŞIOĞLU, Cavit, **Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri**, İzmir, 1993
- _____, **Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi**, İstanbul, 1995
- Cumhuriyet Dönemi Eğitimcileri**, UNESCO Milli Komisyonu Yayınları, Ankara, 1987
- DİNÇ, Sait, **Cumhuriyet Döneminde Yapılan Milli Eğitim Şûraları ve Alınan Kararların Uygulamaları(1923 – 1960)**, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1999
- DUMAN, Tayyip, **Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirme**, İstanbul, 1991
- KANTARCIOĞLU, Selçuk, **Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür**, Ankara, 1988
- KARAMUK, Ziya, **Cumhuriyetimizin 50. Yılında Milli Eğitimimiz**, İstanbul, 1973
- M.E.B., **Birinci Maarif Şûrası (Çalışma Programı, Konuşmalar, Lahikalar)**, Tıpkı Basım, İstanbul, 1991
- M.E.B., **Hükümet Programlarında Eğitim**, Ankara, 1990
- M.E.B., **Milli Eğitim Temel Kanunu**, Ankara, 1984
- M.E.B., **Cumhuriyet Döneminde Eğitim**, İstanbul, 1983
- TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye’de Siyasi Partiler(1859 – 1952)**, İstanbul, 1952
- TURAN, Kemal, **Mesleki ve Teknik Eğitimin Gelişmesi ve Mehmet Rüşti Uzel**, İstanbul, 1992
- SAKAOĞLU, Necdet, **Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi**, İstanbul, 1992
- SORGUÇ, Bahir, **1920’den 1981’e Milli Eğitim Bakanlığı**, İstanbul, 1982

